Regionfullmäktige
Sammanträdesdag
2016-12-19

Handlingar till
Ärende 24

Utfasning av mikroplast. *Motion av Elin Bååth (Fi)*

Innehåll

- Regionstyrelsens förslag 2016-11-24, § 288
- Motion 2016-04-25
- Ledningskontoret 2016-10-26

RS § 288 Motion. Utfasning av mikroplast

RS 2016/331
AU § 294

Regionstyrelsens förslag till regionfullmäktige

- Motionen anses besvarad enligt nedanstående skrivning.

Elin Bååth (F!) har inkommit med en motion om att fasa ut mikroplast. Motionen yrkar att Region Gotland stoppar alla inköp av produkter med tillsatt mikroplast samt fasar ut de produkter som innehåller mikroplaster som nu används i regionens verksamheter, att ledningskontoret får i uppdrag att under 2017 återkomma med en redovisning om hur arbetet med att få bort produkter med mikroplaster har fortskridit, samt att ledningskontoret får i uppdrag att identifiera andra möjliga åtgärder för att minska Region Gotlands utsläpp av plast till havet och att informera regionfullmäktige om dessa åtgärder.

Nationell kartläggning 2016 av källor till mikroplast

På uppdrag av Naturvårdsverket har IVL, Svenska Miljöinstitutet, under 2016 kartlagt källor och spridningsvägar för mikroplast[1]. Den största källan utgörs av trafiken genom väg- och däckslitage. Därefter kommer granulat från konstgräsplaner. Hur stor andel mikroplast från dessa källor som sedan hamnar i havsmiljön är osäkert.

Det är den största kartläggningen av källor och spridningsvägar för mikroplast som hittills gjorts i Sverige och bedöms bli ett viktigt underlag för att förstå hur uppkomst och utsläpp av mikroplast ska kunna minskas. I rapporten har IVL rankat källorna till mikroplastpartiklar efter storleksordning. Mängden mikroplastpartiklar från Sverige uppskattas i rapporten till

1. 13 500 ton per år från trafiken
2. 2 300-3 900 ton per år från konstgräsplaner
3. 200-2 200 ton per år från syntetfibrer från tvätt av textil (fleece och liknande)
4. 500-1 500 ton per år genom slitage från båtskrov
5. 300-550 ton per år från industriell produktion och hantering av plast
6. 66 ton per år från hygienartiklar som innehåller mikroplaster

Det stora spannet i uppskattade mängder beror på den osäkerheter i bakomliggande data, men däckslitage ger upphov till 60-80 procent av mikroplasten, konstgräs kring 15 och textilier kring 10 procent, medan hudvårdsprodukter uppskattas till 0,3-0,4 procent.

IVL-rapporten visar också på problemet med stora mängder mikroplastpartiklar från däckslitage i trafiken, men det är inte klarlagt hur långt de sprids och hur mycket av dem som hamnar i havet. För textilfibrer och hudvårdsprodukter är vägen till havet rakare eftersom de spolas ut med avloppsvattnet.

Mikroplast tillförs havet genom avloppsreningsverk, dagvatten, snötippning och via atmosfären förutom de partiklar som är en direkt följd av marin nedskräpning och slitage inom sjöfarten. Hudvårdsprodukter bedöms enligt mycket osäkra uppskattningar stå för cirka 0,1 procent av mikroplasterna i sjöar och hav.

Planerat förbud 2018 mot mikroplast i hudvårdsprodukter

Kemikalieinspektionen har föreslagit till regeringen att hudvårdsprodukter med innehåll av mikroplast, till exempel duschkräm, kroppsskrubb och ansiktsrengöring, ska vara förbjudna i Sverige från och med den 1 januari 2018[2]. De konstaterar att branschen redan är på väg dit, men utfasningen är långt ifrån klar. I oktober 2016 innehöll 36 av 90 produkter med s.k. kroppsskrubb fortfarande mikrokorn av plast.

Kemikalieinspektionen föreslår även att Sverige fortsätter att driva frågan om ett förbud även på EU-nivå.

[1] Swedish sources and pathways for microplastics to the marine environment. IVL rapport C 183, mars 2016

[2] Förslag till nationellt förbud mot mikrokorn av plast i kosmetiska produkter, rapport från ett regeringsuppdrag, rapport 2/2016, Kemikalieinspektionen

Ledningskontoret instämmer helt i att hygienprodukter är en av de mest onödiga källorna till mikroplast i havet, men bedömer att ett separat förbud mot det redan är överflödigt. En kontroll av innehållsförteckningar hos flertalet av de sexton hudvårdsprodukter; handrengöring, duschtvål, mjukgörande salvor, tvål, tandkräm och schampo som finns i sortimentet hos regionens varuförsörjning tyder inte på att de innehåller mikroplast. Däremot innehåller några av produkterna andra ämnen av fossilt ursprung vilka bör fasas ut.

Sannolikt bidrar regionens verksamhet mest till spridningen av mikroplast genom slitage från däck till alla transporter till, från och inom regionen, dessutom finns konstgräsplaner och syntetfiber i textil och annan användning av plast. Regionen har också ett ansvar för att avfallssystem och avloppsrening tar hand om de föroreningar som uppkommer, här är behövs teknikutveckling för att ta hand om mikroplaster.

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att kartlägga och föreslå åtgärder mot de viktigaste utsläppskällorna av mikroplast till hav och sjöar. Uppdraget är en del i handlingsplanen för en giftfri vardag, och ska redovisas i juni 2017. Förhoppningsvis ger den också vägledning till regionala åtgärder. Ledningskontoret föreslår att dessa åtgärder ska ingå i arbete med miljöprogrammets åtgärder för att minska användningen av miljöbelastande material och bidra till giftfria kretslopp. Återkoppling till politiken bör ske inom årlig avrapportering av miljöprogrammet nämndvisa handlingsplaner.

Beslutsunderlag
Motion 2016-04-25
Ledningskontoret 2016-10-26

Motion: Fasa ut mikroplast
Till: Regionfullmäktige Gotland

Bakgrund
Mikroplast är små bitar av plast, mindre än 5 mm. Mikroplast som hamnar i haven är ett stort problem, eftersom fiskar, musslor och andra havsdjur får i sig plasten när de äter. Dels kan plastbitarna vara ett rent mekaniskt problem om de täpper igen djurens gälar eller matsmältningsorgan, men mikroplasten är också ofta giftig på grund av tillsatser i plasten och på grund av att miljögifter i havet fastnar på plastpartiklarna. På så sätt gör mikroplasten att havslevande djur får i sig mer miljögifter än vad de annars skulle fått – miljögifter som förs vidare genom näringskedjan och i slutändan hamnar på våra tallrikar.

Plast som hamnar i haven bryts inte ner inom överskådlig tid, den finfördelas bara i mindre och mindre bitar. Mängden plast i havet fortsätter att öka och enbart Sveriges tillförsel av mikroplast till haven är många ton årligen, kanske hundratals ton.

Källorna till mikroplast är många. Det är plastpellets som används vid tillverkning av plastföremål, det är skräp som hamnar i havet och finfördelas och det är små plastpartiklar som slits loss vid slitage av bildäck, konstgräs, fleece-tyger, plastredskap med mera.

En av de mest onödiga källorna till mikroplast i havet är medvetet tillsatta mikroplaster i framför allt hygienprodukter. Det kan dels vara som ren utfyllnad i tvåler och liknande, eller så kan de ha en skrubbande effekt, men kan då enkelt bytas ut mot andra material. Region Gotland har möjlighet att minska utsläppen av mikroplast genom att inte köpa in produkter som innehåller tillsatt mikroplast. På så sätt är Region Gotland också med och sätter press på producenterna att frångå mikroplast.

Det finns planer på ett nationellt förbud mot tillsatta mikroplaster, men i och med att det måste behandlas av EU-kommissionen kommer det att dröja. Gotland borde därför i egenskap av ekokommun som strävar efter att vara världsledande ö-region i miljöfrågor, ta möjligheten att gå före. Göteborgs stad införde som första svenska kommun ett stopp för mikroplaster i september 2015.

I Region Gotlands miljöprogram för 2015 – 2020 nämns utsläpp som ger anrikning av mikroplaster i havet som exempel på hot mot miljömässig hållbarhet, och det vore därför märkligt om Region Gotland inte genomförde några åtgärder för att undvika sådana utsläpp.

Därför yrkar jag på:

- Att Region Gotland stoppar alla inköp av produkter med tillsatt mikroplast samt fasar ut de produkter som innehåller mikroplaster som nu används i Regionens verksamheter.
- Att ledningskontoret får i uppdrag att under 2017 återkomma med en redvisning om hur arbetet med att få bort produkter med mikroplaster har fortskridit.
- Att ledningskontoret får i uppdrag att identifiera andra möjliga åtgärder för att minska Region Gotlands utsläpp av plast till havet och att informera regionfullmäktige om dessa åtgärder.

Elin Bååth (F!) 2016-04-25

Ledningskontoret
Helena Andersson

Tjänsteskrivelse
RS 2016/331
26 oktober 2016

Regionstyrelsen

Motion. Utfasning av mikroplast

Förslag till beslut

- Motionen anses besvarad med ledningskontorets skrivelse

Sammanfattning
Ledningskontoret finner att ett förbud mot att köpa in produkter med tillsatt mikroplast, med hänvisning till innehållsförteckningar i upphandlade hudvårdsprodukter redan är överflödigt. För andra, större källor till utsläpp av mikroplast i miljön är det ännu osäkert vilka åtgärder som ger effekt för att minska utsläppen. Naturvårdsverket har just nu ett regeringsuppdrag att kartlägga och föreslå åtgärder mot de viktigaste utsläppskällorna av mikroplast. Det ska redovisas i juni 2017 och ger förhoppningsvis underlag till regionala åtgärder. Dessa ska då tas fram, för att följa miljöprogrammets intentioner. De kan finnas såväl inom teknikutveckling t ex vid reningsverk som inom urvalet av upphandlade artiklar. Åtgärder och återkoppling till politiken sker lämpligtvis inom ramen för handlingsplaner och uppföljning av miljöprogrammet.

Ärendebeskrivning
Motionen anför att

- hygienprodukter är en av de mest onödiga källorna till mikroplast i havet
- genom att inte köpa in produkter som innehåller tillsatt mikroplast har Region Gotland möjlighet att minska utsläppen av mikroplast och bidra till press på producenterna att frångå mikroplast i väntan på ett nationellt förbud mot tillsatta mikroplaster,
- Gotland bör i egenskap av ekokommun ta möjligheten att gå före. Region Gotlands miljöprogram nämner utsläpp som ger anrikning av mikroplaster i havet som exempel på hot mot miljömässig hållbarhet, och det vore därför märkligt om Region Gotland inte genomförde några åtgärder för att undvika sådana utsläpp.

I motionen yrkas därför:

Region Gotland
Besöksadress Visborgsallén 19
Postadress SE-621 81 Visby
Telefon +46 (0)498 26 90 00
E-post regiongotland@gotland.se
Org nr 212000-0803
Webbplats www.gotland.se

- Att Region Gotland stoppar alla inköp av produkter med tillsatt mikroplast samt fasar ut de produkter som innehåller mikroplaster som nu används i Regionens verksamheter.
- Att ledningskontoret får i uppdrag att under 2017 återkomma med en redovisning om hur arbetet med att få bort produkter med mikroplaster har fortskridit.
- Att ledningskontoret får i uppdrag att identifiera andra möjliga åtgärder för att minska Region Gotlands utsläpp av plast till havet och att informera regionfullmäktige om dessa åtgärder

Nationell kartläggning 2016 av källor till mikroplast

På uppdrag av Naturvårdsverket har IVL, Svenska Miljöinstitutet, under 2016 kartlagt källor och spridningsvägar för mikroplast[1]. Den största källan utgörs av trafiken genom väg- och däckslitage. Därefter kommer granulat från konstgräsplaner. Hur stor andel mikroplast från dessa källor som sedan hamnar i havsmiljön är osäkert.

Det är den största kartläggningen av källor och spridningsvägar för mikroplast som hittills gjorts i Sverige och bedöms bli ett viktigt underlag för att förstå hur uppkomst och utsläpp av mikroplast ska kunna minskas. I rapporten har IVL rankat källorna till mikroplastpartiklar efter storleksordning. Mängden mikroplastpartiklar från Sverige uppskattas i rapporten till

1) 13 500 ton per år från trafiken
2) 2 300-3 900 ton per år från konstgräsplaner
3) 200-2 200 ton per år från syntetfibrer från tvätt av textil (fleece och liknande)
4) 500-1 500 ton per år genom slitage från båtskrov
5) 300-550 ton per år från industriell produktion och hantering av plast
6) 66 ton per år från hygienartiklar som innehåller mikroplaster

Det stora spannet i uppskattade mängder beror på den osäkerheter i bakomliggande data, men däckslitage ger upphov till 60 - 80 procent av mikroplasten, konstgräs kring 15 och textilier kring 10 procent, medan hudvårdsprodukter uppskattas till 0,3-0, 4 procent.

IVL-rapporten visar också på problemet med stora mängder mikroplastpartiklar från däckslitage i trafiken, men det är inte klarlagt hur långt de sprids och hur mycket av dem som hamnar i havet. För textilfibrer och hudvårdsprodukter är vägen till havet rakare eftersom de spolas ut med avloppsvattnet.

Mikroplast tillförs havet genom avloppsreningsverk, dagvatten, snötippning och via atmosfären förutom de partiklar som är en direkt följd av marin nedskräpning och slitage inom sjöfarten. Hudvårdsprodukter bedöms enligt mycket osäkra uppskattningar stå för cirka 0,1 procent av mikroplasterna i sjöar och hav.

Planerat förbud 2018 mot mikroplast i hudvårdsprodukter

Kemikalieinspektionen har föreslagit till regeringen att hudvårdsprodukter med innehåll av mikroplast, till exempel duschkräm, kroppsskrubb och ansiktsrengöring,

[1] Swedish sources and pathways for microplastics to the marine environment. IVL rapport C 183, mars 2016

ska vara förbjudna i Sverige från och med den 1 januari 2018[2]. De konstaterar att branschen redan är på väg dit, men utfasningen är långt ifrån klar. I oktober 2016 innehöll 36 av 90 produkter med s.k. kroppsskrubb fortfarande mikrokorn av plast.

Kemikalieinspektionen föreslår även att Sverige fortsätter att driva frågan om ett förbud även på EU-nivå.

Bedömning

Ledningskontoret instämmer helt i att hygienprodukter är en av de mest onödiga källorna till mikroplast i havet, men bedömer att ett separat förbud mot det redan är överflödigt. En kontroll av innehållsförteckningar hos flertalet av de sexton hudvårdsprodukter; handrengöring, duschtvål, mjukgörande salvor, tvål, tandkräm och schampo som finns i sortimentet hos regionens varuförsörjning tyder inte på att de innehåller mikroplast. Däremot innehåller några av produkterna andra ämnen av fossilt ursprung vilka bör fasas ut.

Sannolikt bidrar regionens verksamhet mest till spridningen av mikroplast genom slitage från däck till alla transporter till från och inom regionen, dessutom finns konstgräsplaner och syntetfiber i textil och annan användning av plast. Regionen har också ett ansvar för att avfallssystem och avloppsrening tar hand om de föroreningar som uppkommer, här är behövs teknikutveckling för att ta hand om mikroplaster.

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att kartlägga och föreslå åtgärder mot de viktigaste utsläppskällorna av mikroplast till hav och sjöar. Uppdraget är en del i handlingsplanen för en giftfri vardag, och ska redovisas i juni 2017. Förhoppningsvis ger den också vägledning till regionala åtgärder. Ledningskontoret föreslår att dessa åtgärder ska ingå i arbete med miljöprogrammets åtgärder för att minska användningen av miljöbelastande material och bidra till giftfria kretslopp. Återkoppling till politiken bör ske inom årlig avrapportering av miljöprogrammet nämndvisa handlingsplaner.

Beslutsunderlag

- Motion från Elin Bååth (Fi) 160425 om utfasning av mikroplast.

Ledningskontoret

Peter Lindvall
Regiondirektör

[2] Förslag till nationellt förbud mot mikrokorn av plast i kosmetiska produkter, rapport från ett regeringsuppdrag, rapport 2/2016, Kemikalieinspektionen